

Patron

INFORMACE PŘÁTEL
POMNÍČKŮ A PAMÁTNÝCH MÍST
JIZERSKÝCH HOR

4/92

ROČNÍK 3

P o z v á n k a

Na společnou schůzku zájemců o pamětní místa Jizerských hor, která se uskuteční

v s o b o t u

dne 12. prosince 1992

od 9:30 hodin

v Kulturním domě TOFY v Jiřetíně pod Bukovou.

Hlavní body schůzky jsou následující:

- detailní prostudování seznamu pamětních míst Jizerských hor uveřejněný v PATRONu č. 3/92. Cílem tohoto studia je seznámit všechny zájemce s památkami Jizerek, které jsou jim zcela neznámé či nejasné. Při této příležitosti bude tento seznam zároveň doplněn a upřesněn.
- Projednání budoucnosti našeho zpravodaje PATRON. Na základě zvýšení poštovní sazby za dopis do 50 gramů z původního poplatku 1.- Kčs na 5.- Kčs dojde i ke zvýšení ročního předplatného na 60.- Kčs za 4 čísla. Pokud se na této schůzce dohodneme na opět 4 číslech, je možnost zaplacení přímo zde. Jinak je možné výtisky zkorigovat na menší počet čísel!

Vzhledem k důležitosti projednávaných témat, je účast všech zájemců žádoucí!

V místě konání schůzky je možnost menšího občerstvení.

Na Vaši účast se těší

Herbert Endler

Gerhard Kutnar

Ti, kteří se z jakýchkoliv důvodů nemohou zúčastnit dne 12.12.1992 naší společné schůzky v Jiřetíně pod Bukovou a budou mít i nadále zájem o náš zpravodaj PATRON, nechť své stanovisko sdělí na adresu Gerharda Kutnara.

Výstava Stará tvář Jizerských hor

Uplynulo již sedm měsíců od doby, kdy jsme Vás v prvním čísle letošního PATRONA informovali o záměru uspořádat výstavu o starých Jizerských horách v Severočeském museu v Liberci. Osobně jsem Vám to sdělil i 11.dubna t.r. na schůzce v Jiřetíně a jsem rád, že Vám mohu napsat, že výstava je již nyní připravena k instalování. Do jejího otevření 10.prosince sice zbývá ještě měsíc, ale to hlavní je již vykonáno: materiál je shromážděn, koncepce stanovena a rovněž jsem odevzdal výtvarnému oddělení musea scénář výstavy.

Během práce na výstavě se také posunula zmíněná koncepce do obecnější polohy, totiž od pouhého záměru vystavit snímky či dokumenty k pomníčkům Jizerských hor, ke snaze ukázat veřejnosti památky na starší či mladší minulost Jizerských hor ve větší šíři. Rozčlenil jsem proto tuto tematiku do dvaceti oddílů, které by měly postihnout nejzajímavější aspekty historie Jizerských hor. Vzhledem k omezeným výstavním prostorům sálu se obávám, že řada již shromážděných exponátů se na výstavu z prostorových důvodů nedostane a že možná i uvedený počet dvaceti oddílů bude nutno při vlastní instalaci do vitrín redukovat. I tak se již předem nedostalo na některé zajímavé aspekty z minulosti hor, např. na železnici, kamenické práce v lo-
mech a pod.

Pro vaši informaci uvádím přehled názvů těchto dvaceti oddílů, abyste si udělali představu o koncepci výstavy: 1.Lov a zvěř, 2.Les a dřevo, 3.Cínové do-
ly, 4.Jizerka, 5.Rozhledny, 6.Přehrady, 7.Čižba, 8.Staré mapy, 9.Staré sklárny, 10.Léčivé vody, 11.Poutní místa, 12.Sport kdysi, 13.Lupiči, 14.Obce a samoty, 15.Rašeliniště, 16.Příroda, 17.Život v ho-
rách, 18.Slezské hory, 19.Knihy a obrazy, 20.Přátelé hor.

Záměrem bylo, aby výstava sloužila dvojímu účelu. Jednak aby skutečným znalcům Jizerských hor ukázala předměty a památky, o kterých možná vědí, ale dosud je neměli možnost spatřit na vlastní oči. Sem by patřila třeba puška, kterou revírník Hub zastřelil pytláka Hennricha; popravčí provaz, kterým byl r.1897 popraven v Liberci jizerskohorský lupič Kögler, včet-

ně dalších soudních dokladů; téměř dvě stě let staré ručně malované mapy jednotlivých revírů ze zámeckého archívu ve Frýdlantě (nyní v Děčíně); sto let staré lovčí knihy, ve kterých je vylíčeno postřelení Krop Seffa; unikátní soubor pohlednic starých jizerskohorských rozhleden; originály archivních listin od r.1581 (kvartální odebírký rudy z jednotlivých dolů na cín u Nového Města p.Sm.) po zápisy pohraničních pochůzek z oblasti Smrku - Strittstücku ze začátku 17.stol.; jediný strnad bělohlavý, který byl v Československu uloven (v r.1889 na Václavíkově Studánce); první katastrální plán Jizerky starý 150 let; stavební deníky s fotodokumentací ze stavby jizerskohorských přehrad atd. atd.

Druhý účel výstavy, která má podtitul "Památky na minulost nejsevernějších českých hor", je ukázat úplně běžné předměty, které lidé používali ještě ve zcela nedávné minulosti ještě po r.1945, ale které dnes již mladší generace nezná. Této části by měly dominovat velké svažečské sáně naplněné dřevem, sáně Rennwolf, domácí nářadí, léčivé rostliny "kycol" a pěstované koření, včetně láhve kořalky s kořenem všedobru horního a mnoho dalších předmětů, které se nám podařilo sehnat. Možná, že tato část výstavy bude působit na někoho poněkud panoptikálně, ale, myslím, že zvýší barvitost i přitažlivost výstavy pro širší veřejnost, kterou třeba nepřitahuje studium unikátních map či archivních listin. To vše doplněno desítkami fotografií, pohlednic, knih a děl - obrazů a grafik. Rozhodující je ovšem, kolik předmětů, shromážděných během půl roku pro výstavu, se výtvarníkům podaří do sálu umístit.

Na závěr ještě několik slov o zajišťování a shánění těchto "památek" v nejširším smyslu. Řada z Vás, členů sdružení přátel pomníčků a památných míst Jizerských hor, se na tomto zajišťování podílela, někteří i zásadním, rozhodujícím způsobem. Po této stránce největší dík patří příteli Dietmaru Lauerovi, který obstaral a dovezl všechny velké předměty, dvoje sáně, krosny, lavice na zpracování šindele, dřevařské nářadí, polenové dřevo atd. atd. Fotografiemi, ať staršími či současnými, přispěli F.Mrva, G.Kutnar a H.Endler. Soukromé předměty zapůjčili V.Lánský, který také zprostředkoval bohaté zápůjčky z nesmírně

cenné soukromé tzv. "Jablonecké sbírky" PhDr J.V.Scheybala, rodina p.Emila Nováka a také - laskavým prostřednictvím p. O.Pospíšila - p.Fukner. Další předměty jsem získal od dalších soukromníků, již nečlenů Vašeho sdružení. Všem Vám i jim patří můj dík a uznání Severočeského musea.

Kromě soukromníků přispěli samozřejmě i státní, resp. veřejné instituce. Kromě depositářů Severočeského musea zapůjčili předměty i Národní technické museum v Praze, Jablonecké museum skla a bižuterie, Státní archiv v Děčíně, Vědecká knihovna v Liberci, správa Povodí Labe, Farní úřad Hejnice, resp. Raspenava, Státní lesy - LZ Liberec, Zoologický institut ve Vratislavi. I jim patří náš dík.

Takže - budeme-li živi a zdraví - na shledanou v Liberci někdy od poloviny prosince do poloviny února!

Miloslav Nevrlý

« « « « - » » » »

« « « « - - » » » »

« « « « - » » » »

Pomníčky a zajímavá místa černostudničního hřebene.

byl název naší společné akce v terénu, která se konala v sobotu dne 26.září t.r. Celou akci a trasu pro tento den výborně připravil pan Ivan Sedlák z Tanvaldu, kterému tímto patří upřímný dík všech nás zúčastněných. Nejednou nás pan Sedlák přesvědčil o tom, jak dobře a dokonale tuto oblast včetně zdejších pomníčků zná. Ať již detailní okolnosti kolem událostí roku 1945 v oblasti tanvaldsko-hamrské silnice, tak i méně známých míst a pamětihodností, mezi které bezpochyby patří i málo známý "Věštírský kámen".

Počasí nám v tuto sobotu velmi přálo - byl krásný teplý slunný den - a tak jsme nakonec navštívili i něco více pomníčků a pamětních míst, než bylo pů-

vodně naplánováno jako např.: Buríkova smrt poblíž železniční tratě z Tanvaldu na Železný Brod nebo pak nově instalovanou tabulku smrti Toníčka Kunzeho, kterou zhotovili přátelé Katka Jágrová a Roman Šimůnek. A tak i cesta za pěkného počasí velmi rychle ubíhala a zaposlechnuti do zajímavého vyprávění pana Josefa Zítka z Rýnovic, jsme nakonec i minuli jeden z méně známých pomníčků této oblasti a to "Seibothův žertovný kámen", nacházející se na náhorní straně cesty z Dolní Černé Studnice do Beranů. Aby nikdo z účastníků, ale i zájemců o pamětní místa nepřišel zkrátka, tak tuto památku zde uveřejňuji.

*Seibothův žertovný kámen na černostudničním hřebeni
Foto: G. Kutnar*

Rovněž dobrým znalcem pomníčků a pamětních míst černostudničního hřebene a blízkého okolí je pan Josef Zítka, účastník zmíněné akce. Jelikož celou oblast procházel již před desítkami let, jsou mu dnes známy i místa, která se nám již nedochovala. Důkazem toho je dopis, který mi pan Zítka několik dnů po ukončení společné akce zaslal:

"V sobotu dne 26.9.1992 jsem se rovněž zúčastnil naší společné akce na černostudničním hřebeni a blízkého okolí. Chtěl jsem našim přátelům ukázat i několik méně známých míst této oblasti jako např. vyryté

letopočty a monogramy do skal a kamenů. Jelikož jsem v těchto místech již delší dobu nebyl, byl jsem nemile překvapen změnami, které zde za poslední dobu při úpravách a rozšiřování cest nastaly. Přitom došlo i ke zničení několika zmíněných památek. Za všechny bych zde chtěl uvést alespoň kámen s vyrytým nápisem "VERHURA", jehož fotografie se mi

zachovala v mé sbírce starých fotografií a kterou při této

*Kámen s označením "VERHURA"
na černostudničním hřebeni*

Foto: J. Zítko

příležitosti nechávám uveřejnit. Údajně snad z tohoto kamene byly zhotoveny "sloupky na plot". O tom, že tento kámen skutečně již neexistuje, jsme se mohli všichni přesvědčit osobně na naší minulé společné akci na černostudničním hřebeni."

Josef Zítko
Gerhard Kutnar

« « « « = = » » » »

« « « « - » » » »

« « « « » » » »

*** N Á M Ě T Y ***
Eduard Švajda

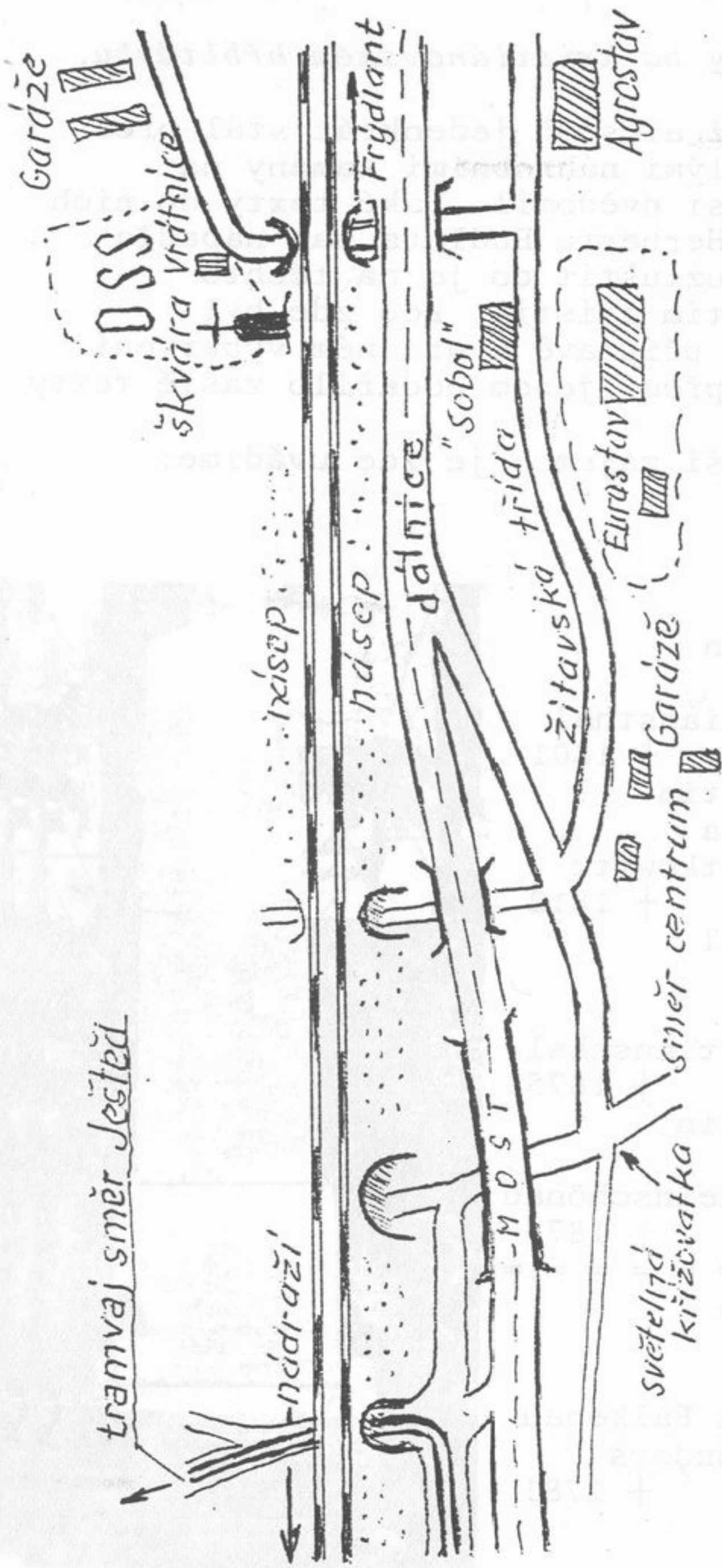
Pomníček M. Bindové: Černý plochý kříž, bílá plechová
tabulka s nápisem:

Marcela Bindová
*22.1.69 + 1.4.90

Pod touto tabulkou je text na papíře zabalen v igelitu

" Zde je půda nasátá krví Marcely Bindové
která zde byla zavražděna a zasypana
1. 4. 1990, po 13. dnech nalezena "

Prosím, neničte tuto památku, když jste naši dceru: znať
vzpomeňte na ni s námi.

Pomníček se nachází v objektu dočasně skládky Dkr. spr. silnic za železničním viaduktem na náspu (dolní části). K pomníčku se lze snadno dostat odbočkou ze Žitavské ulice, projítím dálnič., a železnič. viaduktu. Pomníček lze dobře vidět od „vratnice DSS“ vlevo směrem k náspu

Riedelovy hroby na kristiánovském hřbitůvku.

Asi každý z nás již alespoň jedenkrát stál před těmito štíhlými, světlými náhrobními kameny na Kristiánově, aniž by si uvědomil, jaké texty do nich byly kdysi vytesány. Herberta Endlera pak napadla myšlenka pokusit se rozluštit co je na těchto náhrobcích napsáno a tím zjistit, kdo zde byl pochován. Po důkladné přípravě a pracném vybarvení písmen se mu nakonec přeci jenom podařilo zašlé texty vypátrat.

Pro eventuální další zájemce je zde uvádíme:

Hier ruhen
Leopold Johann
Riedel

Gründer von Christiansthal

* 1726 in Falkenau † 1801

nebst seiner Gattin

Anna Franziska

geb. Erben aus Wittkowitz

* 1738 † 1812

und sein Enkel

Carl

Riedel

Glasmester in Christiansthal

* 1803 † 1875

nebst seiner Gattin

Theresia

geb. Handschke aus Steinschönau

* 1812 † 1876

=====

Carl Johann

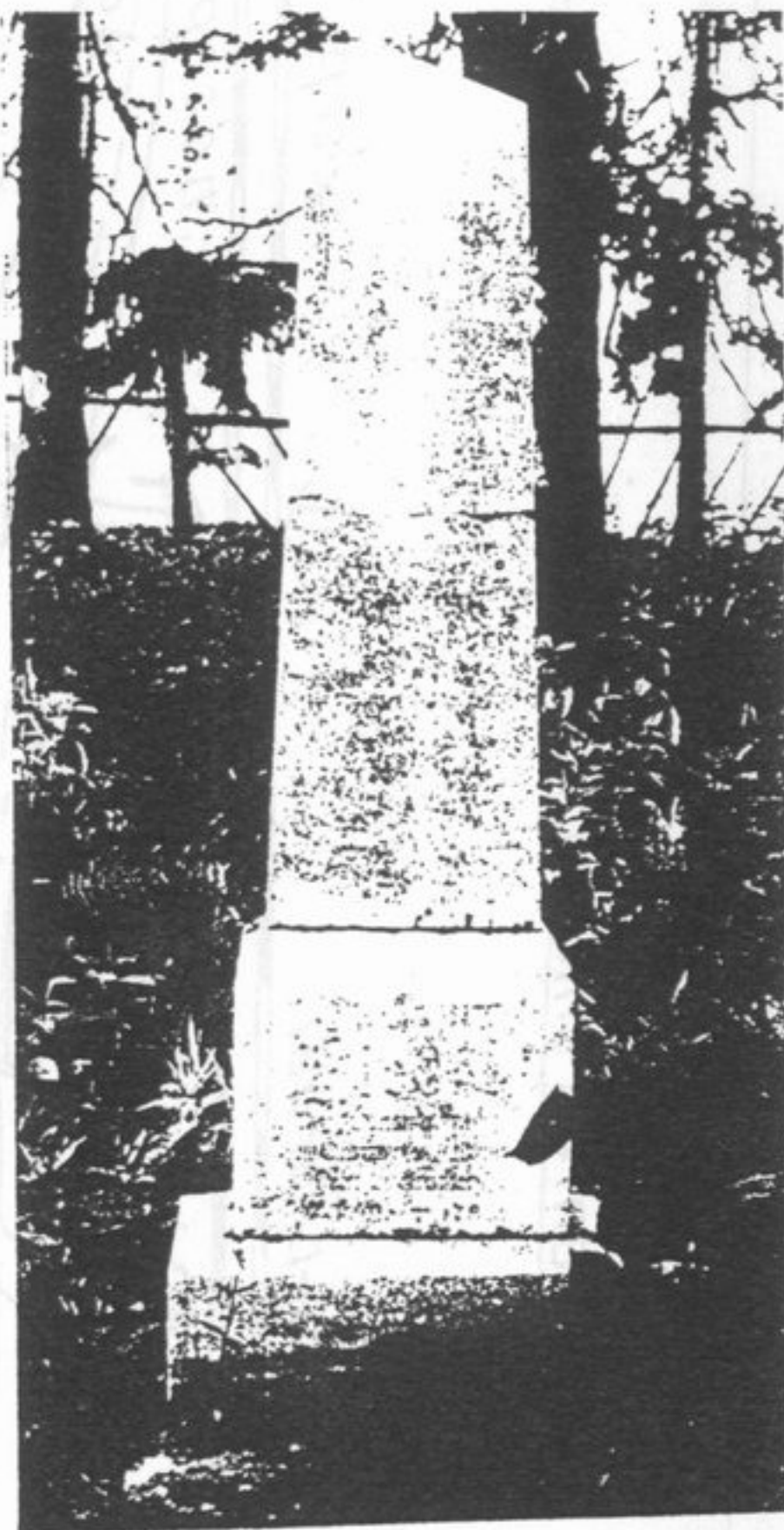
Riedel

Glasmaler

gew. Ortsrichter in Falkenau

Vater des Gründers

* 1701 † 1781

Hier ruhen
die beiden Söhne des Gründers
von Christiansthal

Anton
Riedel

Glasmeister in Neuwiese

* 1760 † 1821

nebst seiner Gattin

Elisabeth

geb. Starrey aus Laun

* 1771 † 1835

und

Carl Josef
Riedel

Glasmeister in Christiansthal

* 1767 † 1843

nebst seiner Gattin

Magdalena

geb. Starrey aus Laun

* 1778 † 1861

=====

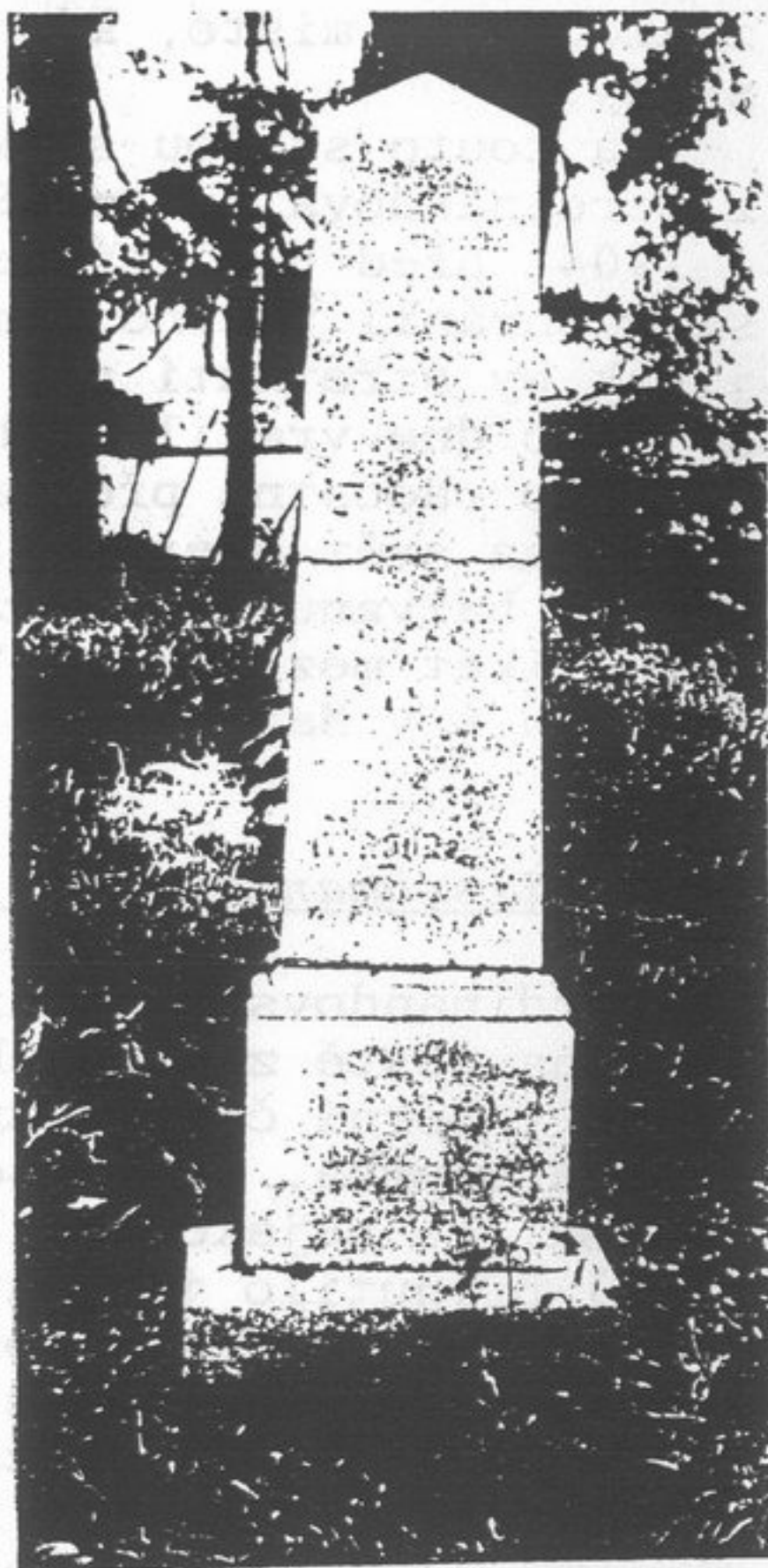
Christof
Riedel

Glashüttenschreiber

in Christiansthal

Vetter des Gründers

* 1739 † 1812

« « « « - » » » »

« « « « = = » » » »

« « « « - » » » »

Zapomenuté a ztracené kříže v horách.

Weberův kříž.

Tento kříž stával na větším balvanu v údolí Malého Štolpichu, respektive v dolní části Poutní cesty vlevo od vody. Stál nedaleko od cesty (cca 2m) a byl do roku 1960 dobře zachovalý - pak zmizel. Dnes jen

znalec určí místo, kde byl umístěn - zapuštěn do skály.

Za touto skálou se kdysi ukryl tehdejší lesník z Ferdinandova Franz WEBER, který žil v letech 1845 - 1904, před blížící se skupinou pytláků. Svůj život si zachránil jedině tím, že jej pytláci nezahledli, jinak by střetnutí pro něho dopadlo velice zle. Když se toho dne vrátil do hájovny ve Ferdinandově, čekalo na něho radostné překvapení: jeho žena během dne přivedla na svět dcerušku! Z vděku nechal později postavit na balvanu, za nímž se ukryl, kříž a tomu se začalo říkat mezi lidmi "Weberův Pánbůh". Kříž je zakreslen i v Matouškově mapě z roku 1927.

Hirschmannův kříž.

Ferdinandovský lesník Adolf HIRSCHMANN byl v roce 1908 na cestě z pochůzky směrem k domovu, když jej ještě v horní části tzv. Rauscheckovy cesty zastihla prudká bouřka. Ukryl se tehdy ve skupině skal nad cestou. Po nějaké chvíli jej jakési vnuknutí (vnitřní hlas) přinutilo jít navzdory prudkému lijáku dál. A tak tedy bouřka nebouřka vyrazil ze svého úkrytu směrem dolů - k domovu do hájovny. Neušel snad ani ještě 30 kroků, když za hrozného rachotu hromu sjel blesk přímo do skalní kupy, kde se ještě před chvílí ukrýval !! Z vděku, že se vlastně znovu narodil, nechal na tomto místě postavit kříž na balvanu.

Určitou věrohodnost tomuto příběhu dodává i Resslerova vlastivěda obcí Raspenava, Luh a Lužec z roku 1914, kde se na straně 224 uvádí: "Jako lesník v Horní Raspenavě působil Adolf HIRSCHMANN od roku 1895 do roku 1904, potom působil v Hejnicích, Ferdinandově a Dětřichově." Kříž tu už sice není, ale pamětníci vědí své...

Königův kříž.

Stalo se 13. srpna roku 1867 kolem čtvrté hodiny ranní. Tenkrát šel pan Ginzel, obchodník s dobyt看kem z Mníšku, přes Raspenavu a Luh do Krásného Lesa za obchodem. V lese na hranici Luhu a Krásného Lesa však

byl přepaden lupičem. Po dlouhém zápase na život a na smrt byl lupičem přemožen a ten mu kamenem roztránil hlavu k nepoznání. O urputnosti zápasu svědčily krvavé stopy táhnoucí se na stometrovém úseku cesty. Pan Ginzel byl oloupen o 400 zlatých a později pohřben na hřbitůvku v Krásném Lese. Lupič - jako již tolikrát - zmizel beze stopy. Tento příběh se musel odehrát v bezprostřední blízkosti Königova kříže postaveného prý *pouze* z náboženských důvodů. Proto se o něm zde zmiňuji, i když z kříže zůstal již jen podstavec. Bylo totiž veřejným tajemstvím, že v den vraždy požadoval jeden sedlák z Raspenavy po své ženě novou košili!! Na odložené staré košili byly totiž krvavé stopy!! Inu hlas lidu - hlas Boží! Jenom policie nic nevěděla a pachatele nikdy nedopadla!

Tyto tři příspěvky mají posloužit pro rozšíření znalostí přátel památných míst Jizerských hor, pro kartotéky i pousmání...

Pro PATRONa zpracoval z pozůstalostí E. Nováka

Herbert Endler

« « « « - » » » »
« « « « - » » » »

Křížek u Hojerova domu.

Při svém srpnovém putování horami jsem navštívil Střední hřeben jizerský. Při prohlídce rozvalin bývalého Hojerova domu a jeho okolí jsem našel asi tak 70 kroků SV odtud do skály zasazený železný křížek. Odhadem je cca 20 cm vysoký, 2 cm široký a 12 mm silný Nevím kdo a kdy jej zde umístil, ale dotyčný měl zřejmě na mysli událost popisovanou panem Milošlavem Nevrlým ve své knize o Jizerských horách na straně 47:

"U skály severovýchodně od osamělého Hojerova domu, který dnes leží v rozvalinách na Středním jizerském hřebeni, stál prý ještě začátkem století kříž. Zde zastřelil pytlák Männich ze slezské samoty Kobel-

häuser, která leží nedaleko odtud za vodou, třináctiletého chlapce. Dítě šlo brzy ráno z Jizerky na Velkou Jizeru pro housky, přestože i na Jizerce tehdy bývala pekárna, v Prusku byly ale housky o několik krejcarů levnější než v Čechách. Když se chlapec vracel domů, střelil Männich do košíku s bílou plachtou v domnění, že střílí zvěř. Smrtelně raněné a umírající dítě donesl ještě domů."

Potud tedy citát z Knihy o Jizerských horách. Ve starých materiálech jsem našel záznam o prvních obyvatelích Jizerky, kde se mimo jiné dovíme že:

"V roce 1733 bydlel na louce u Jizerky ve svém domku Christian Mannich z Flinsberku, který byl prvním zdejším hostinským. Uvádí se však hned v zápětí, že brzy zchudl natolik, že se vrátil zpět do Slezska. Dále je uvedeno, že ještě v roce 1750 odvádí na dáních 3 zl. 30 krejcarů - tedy na Jizerce dosud bydlel. Pro stavbu domků, kterou prováděli majitelé pozemků sami, bylo poskytováno vrchností stavební dříví zdarma. Na stavbu domku pro Christiana Mannicha, která byla provedena na základě dekretu (stavebního povolení) z 30. ledna 1740 se zachoval rozpočet nákladů. Celkové náklady činily tehdy 68 zl. 31 kr. Z toho na tesařské práce připadalo 59 zl., na zednické práce 4 zl. 15 kr., sklenářské činily 3 zl. 25 kr. a za 1 zl. 51 kr. bylo hrnčířských prací."

Netvrdím samozřejmě, že citovaný pan Mannich je totožný s pytlákem Männichem i když možné by to bylo. Pan Mannich zchudnul jako hostinský a neměl tedy peněz nazbyt aby si koupil třeba domek na slezské straně. Je tedy docela možné, že se uchýlil na samotu Kobelhäuser (nebo jeho potomek?) a občas si zapytlačil. Ať tak či onak možná, že pátrání ve starých záznamech přinese jednou bližší podrobnosti o pytláku Männichovi a jeho nešťastném činu.

Pro PATRONA sepsal v srpnu 1992

Herbert Endler

« « « « - » » » »

« « « « = = » » » »

« « « « - » » » »

Z došlé korespondence.

"Náhodou se mi podařilo zjistit, že v Patronu č. 2/90, na straně 8-9, byla uvedena chybná informace. Týká se pomníčku Jiřího Krauseho na Čihadlech. Utopeného Krauseho nenašel Pyloestřík, jak zde je chybně uvedeno, nýbrž Pyloestrali, syn Itala, který zde již delší dobu žije."

Katka Jágrová

« « « « - » » » »

Manželé Zítkovi sdělují:

"8.8.1992 byla vykradena kaple rodiny Priebuschů na rýnovickém hřbitově. Pachatelé do kaple vnikli vyložením dveří a ukradli co se dalo.

17.8.1992 jsme zjistili, že chybí měděná destička - firemní - u pomníku z I. světové války na rohu jabloneckého městského parku (u tzv. "Telefonky").

20.9.1992 byla odhalena pamětní deska na Masarykově vyhlídce mezi Vysokým nad Jizerou a Semily.

23.10.1992 - kamenný pomník s velkou mosaznou deskou, rovalený po roce 1989 v parčíku naproti liberecké nemocnici byl opět postaven, ale deska na něm chybí.

31.10.1992 - u Lesní chaty v Bedřichově je vyoran, ale nepoškozen, velký starý kamenný směrník a na jeho místo byl postaven železný sloup na rozvod elektřiny. Bylo by dobré tento kámen zachovat a postavit jej poblíž původního místa znovu - za pomoci energetiků.

Velký starý kamenný ukazatel směru, nacházející se v horních Maršovcích, který byl při úpravě cesty vyoran, byl po několikeré urgenci u Správy silnic opět postaven na své původní místo. Zjistili jsme to 30.8.1992.

Co se týče opravy So. Jana Nepomuckého v Rýnovcích, tak jsem s touto rekonstrukcí daleko nepostoupil, jelikož mi stále ještě chybí někdo, kdo by mi odlil nové litinové pláty pod tuto sochu z roku 1851."

P
F
'9
3

*Körnerův pamětní kámen
na Smrku s 'novou' tabulkou
Foto: F.Mrva*

*Josef Němec
Smržovka*

2. prosince 1992

*Gerhard Kutnar
Josefův Důl*